

Wyrok z dnia 4 marca 2010 r.

II UK 306/09

Podstawę wymiaru emerytury pracownika skierowanego do pracy za granicą przed 1 stycznia 1991 r. stanowi wynagrodzenie zastępcze, o którym mowa w § 10 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.).

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Halina Kiryło, Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 marca 2010 r. sprawy z odwołania Piotra C. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o wysokość kapitału początkowego, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 maja 2009 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Skarżącemu (ubezpieczonemu) Piotrowi C. pozwany organ ubezpieczeń społecznych decyzją z 15 stycznia 2008 r. ponownie ustalił kapitał początkowy, do wyliczenia którego w zakresie podstawy wymiaru nie przyjął wynagrodzenia faktycznie otrzymanego przez skarżącego w okresie zatrudnienia na kontrakcie eksportowym w Libii od 8 grudnia 1988 r. do 2 stycznia 1990 r., lecz wynagrodzenie zastępcze na podstawie § 10 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 11, poz. 63 ze zm.). Skarżący zarzucał, że umowę o pracę za granicą zawarł ze swoim pracodawcą Przedsiębiorstwem Projektowania i Realizacji Inwestycji Przemysłu Gumowego „B.-S.” i nie był na urlopie bezpłatnym w okresie pracy za granicą na kontrakcie realizowanym przez inną firmę P.-C.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy w Łodzi wyrokiem z 27 maja 2009 r. oddalił jego odwołanie. Ustalił, że wynagrodzenie w dinarach libijskich było przeliczane na dolary amerykańskie i przelewane na konto skarżącego w kraju. Pozwany do wyliczenia kapitału początkowego przyjął wynagrodzenia zastępcze za 1989 r. i za styczeń 1990 r. Decyzję pozwanego Sąd ten uznał za prawidłową.

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z 27 maja 2009 r. oddalił apelację skarżącego. Potwierdził, że pozwany do ustalenia kapitału początkowego zasadnie przyjął wynagrodzenie zastępcze za 1989 r. i za styczeń 1990 r. z karty wynagrodzeń innego pracownika. Nie zachodzi sprzeczność między przepisami rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r. i przepisami o kapitale początkowym z ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.). Ubezpieczony od 8 grudnia 1988 r. do 31 stycznia 1990 r. był zatrudniony na kontrakcie w Libii, dlatego ma zastosowanie § 10 pkt 2 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r. Zgodnie z nim jeżeli okres zatrudnienia za granicą przypada przed 1 stycznia 1991 r., to do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się kwoty wynagrodzenia przysługującego pracownikowi zatrudnionemu w kraju w takim samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony przed wyjazdem za granicę. Pozwany nie mógł zastosować rozwiązania z § 10 pkt 1 rozporządzenia - czyli ustalić podstawy od kwot, od których opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne w kraju - gdyż ze względu na datę zatrudnienia za granicą (przed 1 stycznia 1991 r.), rozwiązanie to nie ma zastosowania do ubezpieczonego.

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie § 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r., przez niewłaściwe zastosowanie oraz błędną wykładnię. Według skarżącego nie ma przeszkód, aby do podstawy emerytury doliczyć kwoty otrzymywane na kontrakcie i od których były odprowadzane składki na ubezpieczenie społeczne. Odmienność sytuacji od przewidzianej w § 10 rozporządzenia przejawia się w tym, że skarżący nie był pracownikiem P.-C. i nie pracował dla strony kontraktu zawartego z Libią. Pracownik zatrudniony za granicą zazwyczaj przebywa na urlopie bezpłatnym udzielonym mu przez macierzysty zakład pracy. Skarżący wniósł o uchylenie wyroków i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionej podstawy i dlatego została oddalona. W jej rozpoznaniu Sąd Najwyższy związany jest zarzutem podstawy kasacyjnej (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), a ten ograniczono tylko do naruszenia § 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Zgodnie z tym przepisem; jeżeli w okresie, z którego wynagrodzenie przyjmuje się do ustalenia podstawy wymiaru, pracownik był zatrudniony za granicą, do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje się za okresy tego zatrudnienia: 1) kwoty, od których za te okresy opłacono składkę na ubezpieczenie społeczne w kraju, albo 2) jeżeli okres zatrudnienia za granicą przypada przed dniem 1 stycznia 1991 r. - kwoty wynagrodzenia przysługującego w tych okresach pracownikowi zatrudnionemu w kraju w takim samym lub podobnym charakterze, w jakim pracownik był zatrudniony przed wyjazdem za granicę. Zarzut skargi nie jest zasadny, gdyż sprawa została rozstrzygnięta zgodnie z tym przepisem.

Spór sprowadzał się do odpowiedzi, czy podstawę wymiaru składek stanowiło wynagrodzenie faktycznie otrzymywane w czasie pracy za granicą, czy wynagrodzenie zastępcze według § 10 pkt 2 rozporządzenia. Gdyby, mimo granic zarzutu podstawy skargi (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), próbować poszukiwać rozwiązania zakładanego przez skarżącego, to wprawdzie należałoby ustalić, że składki na ubezpieczenie społeczne w kraju faktycznie były płacone od wynagrodzenia otrzymywanego w czasie pracy za granicą. Tego jednak w sprawie nie ustalono. Nie było nawet twierdzenia, że pracodawca skarżącego odprowadzał wówczas składki na ubezpieczenie społeczne z zastosowaniem powszechnych reguł od wynagrodzenia faktycznie otrzymywanego w czasie pracy za granicą. Wówczas jednak w pierwszej kolejności sam płatnik (pracodawca) by to podał, tu zaś wskazano wynagrodzenie zastępcze.

Po wtóre i co ważniejsze dla oceny tego założenia, to wprawdzie należałoby stwierdzić, że druga część alternatywy z § 10, czyli objęta jego zdaniem drugim (pkt 2), aktualizowałaby się dopiero przy niespełnieniu hipotezy ze zdania pierwszego (pkt 1), czyli że wynagrodzenie zastępcze może być brane pod uwagę dopiero wtedy, gdy nie opłacono składek albo ich nie wykazano. Założenie to nie jest prawidłowe, gdyż z przepisu § 10 wynika alternatywa rozłączna i jej drugi człon (zdanie z pkt 2) nie jest uwarunkowany od niespełnienia się normy z pierwszego przepisu (zdania z pkt 1). Norma prawna wynikająca z tego przepisu jest zatem taka, że dla zatrudnionych za granicą do końca 1990 r. do ustalenia podstawy wymiaru przyjmuje

się wynagrodzenie zastępcze. Wysokość tego wynagrodzenia potwierdza pracodawca, który zatrudniał pracownika przed jego wyjazdem do pracy za granicę.

Skarga nie wskazuje przepisów, które pozwalałyby odejść do tej reguły. Rozporządzenie z 1 kwietnia 1985 r. zachowało moc i ma dalej zastosowanie na podstawie art. 194 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Wynagrodzenie zastępcze jako podstawę wymiaru dla zatrudnionych za granicą przyjmowano również poprzednio na gruncie § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 marca 1984 r. w sprawie okresów zatrudnienia za granicą i zasad udzielania świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu tego zatrudnienia (Dz.U. Nr 17, poz. 81 ze zm.). Żadne odmiennie regulacje, które pozwalałyby przyjmować za podstawę składek wynagrodzenie faktycznie wypłacone w czasie pracy za granicą, nie wynikały z obowiązującego wówczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicę w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem (Dz.U. 1990 r. Nr 44, poz. 259 ze zm.), ani z uchwały nr 71 Rady Ministrów z dnia 3 maja 1989 r. w sprawie zasad wynagradzania oraz przyznawania innych świadczeń związanych z pracą pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług eksportowych (M.P. Nr 14, poz. 106). Granica czasowa stosowania instytucji wynagrodzenia zastępczego do ustalenia podstawy wymiaru w pewnym stopniu koreluje z wprowadzonym później rozwiązaniem z § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.), zgodnie z którym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług eksportowych stanowi przeciętne wynagrodzenie. Od 1 stycznia 1991 r. po zmianie przepis ten stanowił, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne za pracowników zatrudnionych za granicą w polskich zakładach pracy stanowi kwota zadeklarowana, za zgodą pracownika, przez zakład pracy, nie niższa od przeciętnego wynagrodzenia. Wcześniej nie było jednak takiej pozytywnej regulacji (skarga jej nie wskazuje), która określałaby podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników zatrudnianych za granicą w celu realizacji tzw. budownictwa eksportowego. Wobec wprowadzenia tej szczególnej regulacji (§ 9 rozporządzenia z 29 stycznia 1990 r.)

uprawniony jest wniosek, że i w poprzednim okresie podstawa składek nie była odnoszona do całego wynagrodzenia pracownika otrzymywanego w czasie zatrudnienia za granicą. Wówczas składka na ubezpieczenie społeczne stanowiła koszt działalności pracodawcy i jego tylko obciążała. Niemałe wynagrodzenia za pracę za granicą w odniesieniu do płac krajowych w tym czasie znacznie zwiększałyby koszty pracodawcy z tytułu składek, co siłą rzeczy musiałyby się przenosić na koszty kontraktu i relatywnie na wynagrodzenia pracownicze. Tak samo zachwiane proporcje ujawniłyby się w składkach na ubezpieczenie społeczne. Są to tylko ogólne uwagi, gdyż w ogóle brakuje normy prawnej, według której wynagrodzenia otrzymywane w czasie zatrudnienia za granicą podlegałyby w pełni jako podstawa wymiaru składce na ubezpieczenie społeczne reżimowi obowiązującemu dla zatrudnionych w kraju. Innymi słowy, uprawnione jest stwierdzenie, że tak przepis § 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r. jaki i przepis § 9 rozporządzenia z 29 stycznia 1990 r., dotyczące podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zatrudnianych za granicą, stanowiły regulacje szczególne i samodzielne, skoro wprowadzały inną niż powszechna podstawę wymiaru składek obowiązującą dla zatrudnianych w kraju. Ta ostatnia wynosiła 38 % podstawy wymiaru według § 5 ust. 1 rozporządzenia z dnia 9 listopada 1987 r. w sprawie zgłaszania pracowników do ubezpieczenia społecznego oraz składek na to ubezpieczenie (Dz.U. Nr 37, poz. 211 ze zm.). Inna podstawa wymiaru składek dla zatrudnianych za granicą mogła wynikać z woli pracodawcy (§ 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r.), a później także z woli stron stosunku pracy (§ 9 rozporządzenia z 29 stycznia 1990 r.). Rozwiązania te przeczą założeniu skargi o bezwzględny obowiązywanie jednej powszechnej podstawy wymiaru składek, a w tym przypadku nie potwierdzają zarzutu, że od wynagrodzeń skarżącego w czasie jego zatrudnienia w Libii podstawa wymiaru składek winna być ustalona od faktycznie wypłaconego mu wynagrodzenia. Argumentacja ta wykracza nawet poza potrzebę, gdyż skarga zarzucając naruszenie jedynie § 10 rozporządzenia z 1 kwietnia 1985 r. zawężyła pole rozważań. Innymi słowy, rozstrzygnięcie zaskarżonego wyroku opiera się dokładnie na tym przepisie i jest z nim zgodne.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).

=====